

Motion till riksdagen 2012/13:C430

av **Annelie Enochson och Yvonne Andersson (KD)**

Bortrövade barn

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att betrakta olovligt bortrövande av barn som kidnappning och rubricera förövandet som grovt brott.¹
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en ordentlig bedömning av risken att barnen ska bortrövas ska göras i samband med vårdnadsprocesser.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att umgängesrätten inhiberas med omedelbar verkan när en förälder befaras föra bort sitt barn.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om specialkompetens i domstolar för handläggning av egenmäktighet med barn.¹
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om inrättande av en samordningscentral för förbättrad samordning mellan berörda myndigheter vid egenmäktighet med barn.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att skyndsamt aktivera och informera om larmnumret 116 000 i Sverige.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över möjligheten att få målsägarbiträde från svenska staten vid förhandlingar utomlands.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att förbättra de bilaterala kontakterna mellan Sverige och andra länder med särskilt syfte att effektivisera tidiga insatser i samband med bortförande.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige inom ramen för våra bilaterala relationer bör verka för ett internationellt kontrollorgan som kan övervaka efterlevnaden av Haagkonventionen.

Fel! Okänt namn på

¹ Yrkandena 1 och 4 hänvisade till JuU.

Motivering

Varje år rövas barn bort från Sverige. Barnen rycks upp ur den tillvaro de är trygga i och tvingas klippa banden med hemmet, skola och kompisar. De rycks upp och finner sig själva fångna i ett främmande land. Detta är något av det mest traumatiska som kan drabba ett barn och en familj. Ett hundratal barn befinner sig i denna situation.

Det har skett en ökning av antalet barn som olovligt bortförs eller kvarhålls i internationella förhållanden. Det kan handla om barn som förts från Sverige utan vårdnadshavares medgivande, eller om barn som förs till Sverige från ett annat land. Oavsett anledningen till att ett barn försvinner är det ytterst sällan bra för barnet att skiljas från sin hemmiljö. Att olovligt föra bort ett barn är brottsligt och innebär en psykisk misshandel av barnet. Det finns anledning att se över straffskalan för detta brott, men även att arbeta brottsförebyggande.

Internationella regler som Haagkonventionen syftar till att förenkla återförande av bortrövade barn. Tyvärr är det dock oerhört svårt, och i värsta fall för sent, att agera när ett barn väl har förts ut ur landet och det blir komplicerat, både juridiskt, politiskt och praktiskt för alla inblandade. Barnet hålls ofta gömt och myndigheterna i det andra landet kan i många fall inte göra något. Om lång tid går och barnet börjar anknyta till det nya landet, kan det försvåra beslutet om ett omedelbart återförande. Därför måste resurser satsas på förebyggande insatser i syfte att snabbt kunna agera vid bortföranden.

Idag är internationella förhållanden och äktenskap mycket vanliga. Problem inom familjer kan därför få internationella proportioner. Inom EU är det årligen ungefär 1 000 000 skilsmässor och 13 procent av dessa är internationella förhållanden. Det finns en risk att en förälder under en vårdnadstvist ser sin lösning i att resa till hemlandet och ta med sig barnet. Om detta är emot den andra förälderns vilja, eller till och med i de fall där föräldern har ensam vårdnad, måste det finnas verktyg inom ramen för vårdnadsprocessen att bedöma risken för olovliga bortföranden för att snabbt sätta in preventiva åtgärder. I detta har inte den svenska lagstiftning som styr bedömningarna i vårdnadstvister följt med den internationella utvecklingen.

Riskbedömning

I alla vårdnadsprocesser bör en ordentlig riskbedömning göras. Barnets säkerhet måste väga tyngre än föräldrarnas intresse av att få träffa sitt barn utan inskränkning. I svenska domstolar saknas idag ett fungerande riskbedömningsinstrument. I andra länder i Europa är umgänges- och vårdnadsbeslut striktare än i Sverige. I exempelvis Storbritannien formuleras beslut om umgängesrätt oftast med detaljerade anvisningar kring hur umgänget ska gå till. Denna möjlighet har också svenska domstolar, men den utnyttjas sällan. Vid gemensam vårdnad måste den ena föräldern begära vårdnaden så att den bortförande föräldern kan bli häktad i sin frånvaro och efterlyst, innan polis kan

Fel! Okänt namn på

agera. Föreligger risk för olovliga bortföranden bör domstolarna uttryckligen förordna att ingen av föräldrarna får åka utomlands med barnet.

Om det blir känt att en förälder förbereder att föra bort sitt barn måste det snabbt fattas ett tillfälligt beslut om att förälderns umgängesrätt inhiberas, alltså stoppas, med omedelbar verkan. Ett sådant beslut kan fattas enligt bestämmelsen i föräldrabalken 21 kap. 10 §, men detta beslutas sällan av svenska domstolar. Om en förälders umgängesrätt stoppas kan socialtjänst och polis ingripa och hämta barnet från föräldern, om föräldern försöker föra bort barnet utomlands. Lika gällande brottmål borde det finnas jourdomstolar för sådana brådskande familjerättsliga ärenden.

Larmnumret 116 000

Till larmnumret 116 000, som EU-kommissionen har upprättat för brådskande fall av försvunna barn, kan allmänheten lämna tips och information. Numret finns redo för användning, men Sverige har inte aktiverat numret. Larmnumret kan komma att bli ett centralt verktyg för återförande av barn, men det måste först implementeras. I Ds 2010:19 uppmanas regeringen att ge Post- och telestyrelsen (PTS) i uppdrag att verka för att numret 116 000 tas i bruk i form av telefonjour för rapportering av försvunna barn. Det är därför hög tid att regeringen agerar skyndsamt och ser till att alla återstående hinder röjs undan för att aktivera numret. Information om numret måste också nå ut till allmänheten.

Samarbetet och samordningen mellan berörda myndigheter för egenmäktighet med barn måste förbättras. Dagens situation där den drabbade föräldern måste fungera som länk och driva på eller samordna lokal polis, Interpol, UD, socialtjänst, skola och rättsväsen ställer orimliga krav på en utsatt förälder. Lämpligen bör istället en samordningscentral upprättas varifrån insatserna för barnets återfinnande kan koordineras.

För att effektivt förhindra olovliga bortföranden krävs dessutom samarbete mellan länder och effektiva system för att snabbt återfinna barn i ett tidigt skede av bortförandet. Viktigt är därför att öka insatserna och vara mer alert vid flygplatser och andra gränsövergångar. Att lämna ut bild och signalement på efterlysta barn till polis, tull och till internationella flygplatser i Europa vore ett bra sätt att öka det internationella samarbetet. Kontroller vid landsgränser behöver skärpas med krav på vidimerade tillstånd från båda vårdnadshavare i samband med att barn under 18 år ska lämna Sverige. I samband med bortförande bör även extra resurser för gränskontroll kunna sättas in för att förhindra att barnet lämnar landet.

Ett bortförande drabbar ofta familjen hårt ekonomiskt vid bortförande utomlands. För att undvika att familjens ekonomi ska avgöra graden av de advokatinsatser som kan sättas in vid förhandlingar utomlands, bör förälder ha rätt till målsägarbiträde från staten.

Kompetens hos myndigheter

En ökad proaktivitet är nödvändig för att minska antalet olovliga bortföranden av barn. Till detta hör att tydligt signalera en nolltolerans mot det förövande som egenmäktighet med barn representerar. Vid misstanke om förestående bortförande bör familjerätt och socialförvaltning i större utsträckning än idag agera med åtgärder som begränsar rörligheten för en potentiell kidnappare.

Alla olovliga försvinnanden för barn under 18 år bör ses som ett grovt brott och rubriceras som kidnappning. Barnet bör anses befinna sig i fara och samhällets respons måste vara akut. Det är högst angeläget att möjliggöra en stor spridning av uppgifterna om såväl det bortförda barnets identitet och utseende som uppgifter om den närstående person som barnet misstänks ha försvunnit med. Den närstående behöver inte pekats ut som kidnappare, men det faktum att denne inte är kontaktbar för att bistå i sökandet efter barnet leder till att den närstående också måste betraktas som försvunnen. I den bråda situation som uppstår i samband med bortförande krävs idag att en åklagare först fattar ett beslut om häktningsorder innan polisen kan ingripa, vilket är en process som i värsta fall kan ta upp till flera månader.

För den som tillgripit sig ett barn och hållit sig undan tillräckligt länge, finns chansen att den ”belönas” med vårdnaden. Domstolar kan när barnet varit kidnappat en längre tid hänvisa till barnperspektivet och döma till kidnapparens fördel. Bortförandeärenden måste präglas av kort handläggningstid och utföras med erfarenhet och specialkunskap om barns beteende. Dagens vårdnadsförhandlingar om egenmäktighet kan pågå under flera år, vilket är en skadlig process för det berörda barnet. Att därför införa speciell barnkompetens i domstolarna, som initierat kan arbeta under kort handläggning, skulle gynna barnens situation.

Kompetensen och rutinerna på UD för att hantera bortförandeärenden inom Haagkonventionen är idag inte adekvata och bör därför ses över. Bortföranden är ett lågprioriterat område och alla kontakter med UD måste ske via advokat. Den drabbade föräldern har stort behov av stöd och medmänskligt bemötande, men den handläggande tjänstemannen kan bara nås via ombud.

Efterlevnaden av Haagkonventionen är bristfällig i många länder. Förhandlingar utomlands avgörs ofta i små lokala domstolar där korruption och nationalism ofta har en tongivande roll. Det land som bryter mot Haagkonventionen har inga påföljder att vänta och inget kontrollorgan övervakar efterlevnaden. Sverige bör genom sina bilaterala relationer verka för inrättande av ett internationellt kontrollorgan som kan övervaka efterlevnaden av Haagkonventionen. Sverige bör också markera gentemot länder som inte är tillmötesgående eller undviker att samarbeta för ett återförande.

Det kan vidare ifrågasättas om UD är det lämpliga departementet för att vara central myndighet enligt Haagkonventionen. Det är dags att se över var centralmyndigheten skall ligga för att garantera att föräldrarna får det stöd och den aktiva hjälp som de behöver i den krissituation som det innebär att få sitt barn bortfört till annat land.

Det är nödvändigt med ett bättre stöd till de föräldrar som drabbas och konkreta steg finns att ta. Dessa är bl.a. att börja använda det europeiska larm-

Fel! Okänt namn på

telefonnummer som redan finns och koppla denna till en nationell sambandscentral, att göra ordentliga riskbedömningar i vårdnadstvister och att snabbt stoppa umgängesrätten om allvarlig misstanke finns att ett barn håller på att föras bort. Det behövs också initierade domstolar som besitter nödvändig kompetens för den bråda karaktär egenmäktighet med barn har. Haagkonventionen måste få sin tillämpning även i länder där rättssystemet fallerar.

Vi sätter barnen i centrum, därför måste insatserna öka för att hjälpa alla barn som bortförs varje år att komma hem igen, samt att bistå deras föräldrar på ett bättre sätt än idag.

Stockholm den 5 oktober 2012

Annelie Enochson (KD)

Yvonne Andersson (KD)